

Витана Костадинова, доцент, д-р
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
vitana@uni-plovdiv.bg

МЕРИ ШЕЛИ И БАЙРОН В ЖИВОТА И ЛИТЕРАТУРАТА

Резюме

Статията проследява основните биографични и литературни пресечни точки на Мери Шели и Байрон: от запознанството им през 1816 г. по инициатива на Клеър Клеърмонт до смъртта на Байрон през 1824 г. През 1826 г. е издаден романът „Последният човек“. В неговия художествен свят Мери Шели реконструира своите взаимоотношения с Пърси Шели, Байрон и донякъде с Клеър Клеърмонт. Фикционалността ѝ дава възможност да преодолее парализиращата депресия след смъртта на съпруга ѝ и да преработи онези чувства, които не си е позволявала да признае пред никого.

Ключови думи: Шели, Байрон, писма, дневници, „Последният човек“

Vitana Kostadinova, Associate Professor, PhD
Paisii Hilendarski University of Plovdiv,
vitana@uni-plovdiv.bg

MARY SHELLEY AND BYRON: BIOGRAPHICAL AND LITERARY INTERSECTIONS

Abstract

This text elaborates on the biographical and literary intersections between Mary Shelley and Lord Byron. Their opinions and interactions, between their first encounter in 1816 (engineered by Claire Clairmont) and Byron's death in 1824, are traced with the help of biographers and illustrated with examples from letters and journals. An additional nuance is provided by the characters in *The Last Man*, originally published in 1826, wherein Mary Shelley reconstructs the intellectual circle she thrived in. The fictional world of the novel helps her process some of the feelings she could never admit; it also helps her deal with the depression after her husband's death.

Key words: Byron, Shelley, journals, letters, *The Last Man*

В отношенията между Мери Годуин (впоследствие Мери Шели) и лорд Байрон се преплитат литературното и житейското, а значение имат приятелската близост, необяснимите приумици, умението за общуване, характерът, личното пространство на индивида и обществените конвенции на времето. Тази статия представя на българския читател основни моменти от пресечните точки на техните пътища. От една страна, това са ключовите биографични факти на взаимодействие между двамата; от друга страна, потърсени са и литературните проекции на техните отношения в романа „Последният човек“. Най-важните източници на информация са техните писма и дневници, както и биографичният текст на Шарлът Гордън, чието заглавие ще преведа по-свободно като „Романтизъм извън закона: необикновеният живот на Мери Уолстънкрафт и Мери Шели“. Според тази двойна биография на майка и дъщеря, много преди Мери Годуин да се запознае с Пърси Шели, Байрон олицетворява за нея съвършения поет (Gordon 2016: 158).

Мери Годуин се среща за първи път с Байрон по инициатива на своята доведена сестра Клара Мери Джейн Клеърмонт, останала в литературната история като Клеър Клеърмонт.¹ Клеър Клеърмонт инициира собственото си запознанство с нашумелия поет чрез писма, в които използва имената на Уилям Годуин, Мери Годуин и Пърси Шели, за да предизвика любопитството му, и разказва за двамата влюбени и обществената реакция на тяхната авантюра, като разчита на симпатията на своя адресат (Gordon 2016: 156–157). Интересът на Байрон към Клеър обаче е преходен и тя се чуди как да задържи вниманието му. Предлага да го запознае с Мери. Той е заинтригуван, защото Мери е дъщеря на толкова известните Годуин и Уолстънкарафт (Gordon 2016: 157–158). През 1814 г. поетът вече е преговарял с издателя си Джон Мъри в опит да подпомогне финансово автора на „Политическа справедливост“, а според наскоро открито непубликувано писмо на Байрон до Самюъл Роджърс от 20 януари 1816, през 1816 г. поетът е успял да засвидетелства възхищението си към философа, като преотстъпил в негова полза 600 паунда, което е 50% от авторското му право върху произведенията „Обсадата на Коринт“ и „Паризина“ (Varinelli 2024: 34–43). С посредничеството на Клеър Клеърмонт Байрон и Мери Годуин се срещат за първи път вероятно на 21 април 1816 (Sampson 2018: 122), два дни преди той да тръгне от Лондон на 23 април и да напусне страната завинаги на 25 април (MacCarthy 2002: 278–279; Moore 1854: iii, 238). Респектът му към младата дама прозира в готовността му да вмести ангажимента с нея сред последните си приготовления за това съдбоносно пътуване, между които и подписаното на 21 април споразумение за раздяла с лейди Байрон. Мери се появява на прага на ново начало в живота му.

През май 1816 г. Клеър Клеърмонт уговаря Пърси Шели и Мери Годуин да отидат в Женева, защото знае, че Байрон ще е там (Gordon 2016: 160–161). Шели не се е срещал лично с известния поет и е изкушен от възможността – той търси контакт още от времето на „Кралица Маб“, публикувана през 1813 г. (Moore 1833: ii, 238; Gordon 2016: 157). Мери вече го е одобрила при първата им среща през април. Според Ърнест Лъвел, той за нея се превръща в онази бащинска фигура, която нито баща ѝ, нито Шели могат да бъдат. Двамата мъже в живота ѝ очакват тя да ги подкрепя и да се грижи за тях; отношението на Байрон я кара да оправдава негативните страни в поведението му (Lovell 1953: 36).

¹ Понякога назовавам Мери Шели само с малко име, но това не е от анти-феминистки сантименти. Със сигурност културата на ранния XIX век налага в съзнанието на техния кръг и техните съвременници, че Шели означава Пърси Шели, че Годуин е Уилям Годуин, а Уолстънкарафт е майка ѝ, и ако говорим за дъщерята и съпругата, малкото ѝ име е смислоразличително. Наслагването на фамилното име внася повторителност, която съм се стремела да избегна. Употребата на Клеър за Клеър Клеърмонт следва същата логика.

Световноизвестният литературен резултат от тези няколко седмици, прекарани заедно във вила Диодати, е „Франкенщайн“. Байрон галантно обещава на Мери, че той и тя заедно ще публикуват творенията си от състезанието за най-страшна история (Moore 1854: vi, 340). Неговият издател Мъри тайно е платил на наетия от Байрон лекар да му докладва с какво се занимава поетът. Запленен от Мери, доктор Полидори пише за заниманията на двамата, свързани с италиански, излети с лодка и т.н. (Gordon 2016: 166). След Женева, през септември 1816 г. Клеър Клеърмонт пише на лорда, че Мери се е чудила как да формулира своето съобщение до него: според нея „с обич“ е твърде фамилиарно и тя го променила на „поздрави и винаги ще е щастлива да те види и, ако дойдеш, ще сготви зелен грах за вечеря“ (29 септ. 1816; Cochran 2012: 07, 53). След цитата Клеър коментира, „както виждаш, не ти предлага другото Нещо, което така ти допада“ и това провокира разночетения сред литературните историци, защото е използвана френската дума за „нещо“, закрепена от Чосър в еротичен подтекст в „Пролог към разказа на Батската невеста“:

Не ти се иска май онуй там нещо
със други да делиш. Вземи го цяло.
За него плачеш, то се е видяло.
Ако си бях търгувала с *belle chose*-а,
аз щях да бъда свежа като роза. (Чосър 1980: 252)

Така според някои писмото напуска, че между Мери Годуин и Байрон е имало и по-интимна близост, а според други написаното не е основание за такива заключения. Нора Крук твърди, че Байрон се е забавлявал да кара Клеър да ревнува и в отговор тя му обяснява как Мери не е на негово разположение, тя дори обич не му изпраща (Cochran 2012: 07, 53, f. 183). Според Лъвел първото писмо на Мери до Байрон е по повод раждането на дъщеря му, по-късно кръстена Алегра (Lovell 1953: 39). В това писмо от 13 януари 1817 г. тя обяснява, че поема инициативата да му пише, защото Пърси е в Лондон, и добавя няколко детайла от личен характер, включително и това, че вече е госпожа Шели (Bennett 1980: 26). Бракът е сключен на 30 декември 1816, след като на 10 декември тялото на Хариет е открито в езерото в Хайд парк. Женят се заради Уилям Годуин, който отказва да контактува с тях по време на незаконното им съжителство, но също и по съвет на адвокатите на Шели, защото той иска попечителство над децата си с Хариет след нейната смърт (St Clair 1989: 414–415). Понататъшната кореспонденция с Байрон се води от Пърси Шели, който се превръща в посредник на Клеър Клеърмонт по отношение на дъщеря ѝ. През януари 1817 г. Байрон научава, че съпругата на Шели се е удавила и пише на приятеля си Дъглас Кънеърд да се увери, че това не е Мери (20 ян. 1817; Cochran 2010: 09, 31).

През 1818 г. Байрон и семейство Шели са отново в Италия и в центъра на вниманието са интересите на Клеър Клеърмонт, която воюва с Байрон за Алегра. Пърси Шели е толкова посветен на каузата на Клеър, че пренебрегва заболяването на своето момиченце, призовава съпругата си да се присъедини към тях във Венеция незабавно, защото Байрон е предложил да отседнат в имението му в Есте, а той е пропуснал да му каже, че Мери е останала в Бани ди Лука. Тя прекарва рождения си ден в опаковане на багаж и тръгва на следващия ден, а изтощителното пътуване се оказва фатално за Клара (Gordon 2016: 276–278). В негова защита Ричард Холмс твърди, че Пърси не е знаел за състоянието на малката, защото при тези обстоятелства не е имало как да знае (Holmes 1975: 443). След смъртта на детето Мери изпада в депресия. В тази ситуация Байрон е по-емпатичен от Шели и се опитва да разсее покрусената майка, като ѝ дава задача да препише последните му произведения начисто за издателя (Gordon 2016: 278). Мери с удоволствие прави това, старателно дешифрира написаното и поправките, изпраща своя препис на „Мазепа“, прави запитване за „Дон Жуан“ и чака потвърждение, че преписът е получен, преди да изпрати оригинала. (3 окт. 1818; Bennett 1980: 80) Заниманието не е еднократно. В писмо от 1822 г. тя се извинява на Байрон за своето „женско натрапничество“ – по това време мъжете не я канят за разговори или приключения – и проявява инициатива той да ѝ осигури нейното „обичайно и интересно занимание“, а освен това демонстрира интерес към неговото „Видение за Страшния съд“ (12 април 1822; Bennett 1980: 231). Ентусиазмът ѝ започва да изнервя мъжа ѝ, който се състезава с Байрон в полето на поезията. Приятелят му Едуард Уилямс дори го съжалява: самият той не иска да бъде на мястото на Шели и да е женен за Мери; Мери само се оплаква, хвали Байрон твърде много и все се притеснява за експедициите им с лодка; може да спори ожесточено и да изпада в мрачни настроения; току се притеснява за сина си; непрекъснато натяква за пари; не е толкова красива, колкото Джейн²; нищо чудно, че Шели е нещастен; тя е сърдита, неприятна млада жена без истински чар (Gordon 2016: 409).

През ноември 1818 г. Байрон е възмутен от публикацията на Сауди, която го обвинява в инцест и прелюбодеяние с дъщерите на Годуин, и пише до всичките си приятели да обясни, че Мери и Клеър всъщност не са кръвни родственици и че неговите интимни отношения са били ограничени само до Клеър. На 11 ноември 1818 г. информира Хобхаус (Cochran 2012: 10, 74), на 24 ноември пише на Мъри (Cochran 2012: 10, 80), а половин година по-късно е все още в този обяснителен режим с

² Джейн е съпругата на Едуард Уилямс, която се превръща във вдъхновение за влюбтивия Пърси Шели. Поетът пише за нея “With a Guitar, To Jane” и ѝ подарява стихотворението заедно с китара, купена за нея.

издателя си. В същото писмо от 15 май 1819 г. той уточнява за Мъри, че „Франкенщайн“ не е на Шели, а на Мери, и че е много добър роман, особено като се вземе предвид, че авторката няма и 19 години, когато го пише. (Cochran 2012: 10, 112; Moore 1854: iv, 149)

Байрон и Мери Шели си допаднат и заради преценката си за хората. Едуард Джон Трелони, авантюристът, останал в литературната история с приятелството си с двамата големи поети, се присъединява към техния кръг в Пиза през 1822 г. и бързо се сближава с Пърси Шели, но Байрон и Мери се отнасят с известно подозрение към неговата поза на байронически герой. След смъртта на по-младия поет Байрон продължава да подкрепя Мери Шели – отнася се към нея с уважение и загриженост, въпреки че не можем да кажем същото за отношенията му с Клеър Клеърмонт. Като вижда, че има нужда от средства, поръчва ѝ да преписва ръкописи начисто срещу заплащане, за да я подпомогне (Gordon 2016: 468). Консултира се с нея за публикуването на мемоарите си. Намесва се в нейна полза в преговорите със сър Тимоти Шели за издръжка на внука, останал без баща, и му пише много дипломатично и категорично писмо, в което обяснява нейното финансово положение и нуждата от помощ, която „би било унизително и за Вас, и за нея, да дойде от друго“, и го призовава да прояви „милосърдие и справедливост“ (7 януари 1823; Cochran 2012: 15, 44). Първоначалната реакция на сър Тимоти е пълно отрицание: „нямам намерение да плащам издръжка на жената, която отчужди сина ми от семейството му и най-важните му задължения в живота“; неговото предложение е тя да се откаже от сина си, за да поеме той (дядото) възпитанието му и образованието му. Байрон я съветва да приеме, но тя отказва да се раздели с детето си дори за десет дни. (Gordon 2016: 468–469)

Депресията на Мери след смъртта на Шели е парализираща и преписите на Байронови произведения я откъсват от потискащата реалност. В една от бележките си тя му пише, че неговото Канто (подразбираме от „Дон Жуан“) е много забавно и увлекателно и че тези ѝ занимания са утеха, която „позлатява тъмните облаци сега, когато [нейното] слънце е залязло“ (14 дек. 1822; Bennett 1980: 299). Добавя и едно изречение за меланхолията си и за Байроновата драма „Деформираното трансформирано“, която е в съзвучие с нейното настроение, но веднага след това заявява, че няма да го занимава с глупости и приключва писмото.

За последно му пише непосредствено преди той да тръгне за Гърция, за да обясни, че не се е отказала да си вземат довиждане лично, че вече знае, че тръгването е отложено за следващия ден, че ще го види още вечерта, но е написала предишното си писмо, за да уредят паричния въпрос, понеже има по-интересни неща, за които да си

говорят на живо. Така тя отново се оказва на прага на новото му начинание, както и през 1816г. (13 юли 1823; Bennett 1980: 348).

В същото време писмата ѝ до Джейн Уилямс създават друга картина.³ През юли 1823 (без дата) тя пише от Албаро, близо до Геноа, че бележките и писмата на Байрон до Лий Хънт⁴ са били изпълнени с толкова презрение към нея и към отишлия си Шели, че тя отказала помощта му за пътуването и се обърнала към Трелони (Bennett 1980: 344—345). Томас Мур обвинява за вгорчените им отношения Хънт, който според него усвоил за свои нужди трийсетте паунда, осигурени от поета за пътуването на Мери (Bennett 1980: 345). На 23 юли Мери пише на Джейн, че лорд Байрон е отплавал за Гърция с Трелони и Пиетро Гамба, но тя не се е видяла с него. Като причина изтъква, че той избягнал срещата от срам, задето непоправимата му алчност попречила да ѝ даде пари за пътуването. Противоречивите обяснения показват колко бурни са емоциите и колко крехко е равновесието на овдовялата жена. Тя и Байрон не си казват всичко директно – този маниер напомня как Пърси Шели и Байрон споделят първите си впечатления един от друг с трети лица: Байрон се оплаква, че Шели го натъпкал с Уърдзуърт до втръсване, а Шели го определя като роб на най-ниските и вулгарни предразсъдъци и луд като ветровете (Holmes 1975: 337). През 1823 г. посредничеството на Хънт усложнява комуникацията допълнително. Това обаче не заличава усещането за приятелската близост у младата вдовица, за която никоой не е на нивото на Шели и Байрон.

Новината за смъртта му я съкрушава. Тези, които все още са живи, не могат да се сравняват с „Избраните“, както тя нарича Шели и Байрон (Gordon 2016: 474; Bennett 1980: 450). От предишната година вече работи върху „Последният човек“, където реконструира художествено близките си. На 16 май пише съболезнователно писмо на Тереза Гуичоли, последната жена в живота на Байрон, в което заявява, че са сестри по нещастие, че прекрасно знае как не може да облекчи болката от загубата, че и двете като Касандра са предчувствали нещастieto, че когато дойде техният ред, за тях смъртта няма да е раздяла с хубавите неща в живота, а очаквано завръщане към съкровищата, които тя временно им е отнела. (16 май 1824; Bennett 1980: 420–422)

³ Мери Шели все още не е разбрала, че Джейн Уилямс не ѝ е истински приятел и разпространява слухове зад гърба ѝ. Прозрението идва няколко години по-късно. Тя е документирала разочарованието си в дневника си с дата 13 юли 1827 г. (Bennett 1980: 569, f.1).

⁴ Лий Хънт е значима фигура от епохата на романтизма, радикал, литературен критик, издател, редактор, писател и поет. През 1822 г. с Пърси Шели и Байрон планират издаването на радикалното списание *The Liberal*, от което излизат само няколко броя. Мери Шели и той остават близки приятели и след смъртта на съпруга ѝ.

Романът „Последният човек“ има психотерапевтична функция за депресираната Мери Шели, която е загубила най-близкото си обкръжение, не може да напише биографията на Пърси заради забраната на сър Тимоти и се възмущава от публикацията на Томас Медуин за разговорите му с Байрон: „Преди години „след смъртта на човек червеите го изяждаха“ – сега нов тип червеи се хранят от скандала, който той [Байрон] оставя след себе си и дебелеят от любовта на света към клюките – аз няма да се присъединя към тях“ (10 окт. 1824 до г-жа Хънт; Bennett 1980: 451).

Текстът ѝ е за загубата на близки хора и самотата, която следва, за това как героите се справят с кризисните моменти и с мъката, как оцеляват психологически. След смъртта на съпруга си тя изпитва „най-дълбока самота“ (Shelley 1987: 430). На 14 май 1824 г., в нощта преди да научи за смъртта на Байрон, тя записва в дневника си „Последният човек! Да, бих могла добре да опиша чувствата на това самотно създание, защото самата аз се чувствам като последна останка от обичана раса – близките ми си отидоха преди мен,“ а на следващия ден добавя, „животът е пустиня и самота – колко пренаселен е гробът“ (Shelley 1987: 476–478).

В „Последният човек“ героите ѝ Лайнъл и Пердита са проекции на нея самата, а романът реконструира интелектуалния кръг, с който е живяла. Лайнъл изразява нейното възхищение от Пърси Шели (Ейдриън), здравия ѝ разум, способността ѝ да съчувства, йерархията ѝ от ценности. Пердита представя измъчените страсти, нежните емоции и наранените чувства, за които Мери не си позволява да си признае. В същото време героинята носи отпечатъка и на Клеър Клеърмонт. Един от най-атрактивните персонажи е лорд Реймънд, който превъплъщава Байрон – същински байронически герой, пленителен и неустоим:

Пет години не бяха успели да унищожат ослепителната нереалност на страстта. Повечето мъже безмилостно разрушават свещената завеса, с която женското сърце е свикнало да украсява идола на своите чувства. Но не и Реймънд; той беше чаровник, чиято сила никога не отслабваше; крал, чиято власт никога не е била преустановявана: проследиш ли го през дребните събития на обикновения живот, все същото изящество и величие го красяха; той не можеше да бъде ограбен от вроденото обожание, с което природата го бе надарила. (Шели 2022: 90)

Тук няма да коментирам качествата на превода на български език,⁵ но бързам да добавя, че идеализацията на героя върви ръка за ръка с впечатления за слабостите на първообраза:

⁵ В статия на английски език, озаглавена „Последният човек“ в България“ и предназначена за юбилейния сборник в чест на професор Людмила Костова „Межкултурни кръстопътища в литературата, езика и историографията“, обръщам внимание на превода на романа от 2022 г. Статията е под печат.

Страстите му, неговите постоянни господари, придобиха нова сила от дългия сън, в който любовта ги бе приспала, обсебващата тежест на съдбата го пречупи; той беше раздразнителен, измъчван, яростно нетърпелив, заради онова най-дълбоко нещастие – чувството на разкаяние. Това неспокойно състояние постепенно отстъпи на мрачната враждебност и душевна угнетеност. Подчинените му, дори равните му, ако в настоящата си позиция той имаше такива, се стреснаха, откривайки гняв, присмех и огорчение в този, който преди се отличаваше с приветливост и доброжелателност. (Шели 2022: 96—97)

Свидетел на студенината и жестокосърдечието, с които Байрон се е отнасял към Клеър, Мери Шели лесно може да пренесе биографични детайли в отношенията между Реймънд и Пердита. Но тук е мястото и за самолечение по отношение на тревожността, породена от непостоянството на съпруга ѝ – нещо, което не може публично да признае.

Според Фиона Сампсън, преживяванията на героинята, след като открива връзката на Реймънд и Евадне, е болезнена алузия към стиховете, посветени от Пърси Шели на Емилия Вивиани: „чрез мъката на Пердита Мери Шели изглежда успява да преработи собствените си чувства, провокирани от залитанията на Шели по други жени“ (Sampson 2018: 225). Раздвоеното художествено *alter ego* позволява на своя автор да раздели спомена за човека, когото обожава, от чувството на ревност, огорчение и празнота. Избликът на нежни чувства е закодиран в едно кратко изречение за предаността на Пердита към лорд Реймънд преди да се срещнат отново в Гърция: “Изповедникът на скъпото ѝ сърце – сърцето на нейното сърце” (Шели 2022: 124). Думите „сърце на сърцата“ (*cor cordium*) са не просто изписани на паметната плоча на гроба на Шели – в дневника си неговата вдовица го нарича “*meum cordium cor*” и се надява отново да са заедно в отвъдния свят (Shelley 1987: 467).

Байрон фигурира като поетическо вдъхновение за романа и в романа. На първо място си струва да се отбележи стихотворението му „Мрак“, писано през 1816 г. и провокирано от последиците на изригналия предишната година вулкан Тамбора, днешна Индонезия. По време на драматичното лято на т. нар. „година без лято“ компанията във вила Диодати споделя интелектуални идеи и емоции, които дават закъснели плодове през годините. Няма съмнение, че за Мери Шели мотивът за последния човек на земята тръгва оттам, въпреки множеството публикации на тази тема през двайсетте години на XIX век. За разлика от всички други концепции обаче, нейната не привижда края на света, а края на човечеството. Общуването с Байроновата поезия дава и други творчески резултати. Ще приведа само един пример – в разговор между Реймънд и Лайнъл се появява тази реч, в която отеква философията на Манфред от едноименното произведение:

Ти си от този свят; аз не съм. Ти протягаш ръката си; тя е непроменлива като част от теб; и все още не разделяш чувството за самоличност от тленното тяло, което оформя Лайнъл. Как тогава можеш да ме разбереш? Земята за мен е смърт, небосводът – гробница, забулваща същинска безнравственост. Времето не съществува вече, понеже аз съм стъпил на прага на вечността; всеки мъж, когото срещам, има вид на труп, който скоро ще бъде изоставен от одушевяващата го искра в навечерието на разпада и покварата. (Шели 2022: 139)

Подобно на разговора на Манфред с ловеца в Байроновата драматическа поема, и тук байроническият герой възприема другия (в случая Лайнъл) като природен човек, а себе си като възплъщение на скептицизма; лорд Реймънд е приключил с живота и това е променило възприятията му за време. За да прокара мост между света на живите и света на духовете, Байрон заема от Милтъновия „Комус“ фразата “to my task” (стих 18), и я дава на Манфред (Вугон, *Manfred* I.1; „Но да започвам“ – прев. Ал. Шурбанов). Мери Шели я предоставя на Пердита, която механично присъства сред живите, но се чувства мъртва, след като е открила изневярата на съпруга си: „Обратно към моята задача“ (Шели 2022: 101).

В художествения свят на „Последният човек“ лорд Реймънд и Ейдриън влизат последователно в ролята на лорд протектор. Превъзплъщения на Байрон и Шели, чиито политически възгледи никак не се припокриват, двамата герои участват в мисловния експеримент на писателката, в който тя тества егалитарните идеи на баща си и на съпруга си. За читателя е ясно, че тя е по-скептична по отношение на човешката природа от мъжете в живота ѝ. В сюжета законът на джунглата е по-силен от емпатията и справедливостта:

Няколко хиляди пристигнали в Ирландия около първи ноември и завладели всички свободни жилища, които могли да намерят, изземвайки свръхобилната храна и бездомните говеда. Когато изчерпвали добива на едно място, те продължавали към друго. Най-накрая започнали да пречат на жителите и силни в своята многочисленост, изхвърлили местните от собствените им домове и ги ограбили от зимните им запаси. (Шели 2022: 217)

Байрон би одобрил нейния скептицизъм. Но в изградения образ на лорд Реймънд като герой от войната няма и следа от скептицизъм. Въпреки че се възмущава от липсата на дискретност в публикуваните мемоари на Медуин и Гамба, Мери Шели пресъздава харизмата на „скъпия Алби“⁶ в контекста на военните действия по техен маниер.

Баща ѝ се познава с Томас Мур от години, но Мери Шели го среща за първи път на 17 юли 1824 г. и му обещава съдействие за планираната биография на Байрон

⁶ В разговори, дневници и писма Пърси и Мери Шели и Клеър Клеърмонт наричат помежду си Байрон Алби (Albe). Изследователите предлагат различни хипотези за това, но най-убедителната е, че е звуков вариант на инициалите му (L.B.).

(Feldman 1980: 612). През 1827 г. той записва в дневника си, че тя „изглежда е познавала Байрон много добре и винаги завършва примерите си за неприемливите му черти с репликата „и все пак, той беше много мил“ ... казва, че месеците, прекарани в Женева, са най-щастливите в живота ѝ“ (25 юни 1827; Feldman 1980: 613). Изданието на първия том е факт през 1830 г. и тя е сред първите читатели – след като го получава, в писмо до издателя Джон Мъри заявява, че не прави нищо друго освен да чете и е особено впечатлена от наблюденията на автора върху характера на Байрон: създаденият образ е точно такъв, какъвто го помни, а книгата е абсолютно прецизна не само по отношение на време и място, но и на чувства; няма търпение да излезе и вторият том (Feldman 1980: 618). Пред Т. Мур изказва резерви по отношение на религиозните възгледи на Байрон, което провокира раздразнен отговор от 24 януари 1830 г. В края на март 1831 г. вече е прочела втория том и пише на автора, който отвръща, че дълго време нищо не му е доставило толкова радост, колкото нейното уверение, че не е недоволна от представянето на Шели в Байроновата биография (Shelley 1987: 518, f.6). Така Байрон остава завинаги свързан с Шели в съзнанието ѝ. Както прочувствено е документирала в дневника си на 19 окт. 1822 г., със самото си присъствие и с гласа си Байрон провокира у нея неудържими емоции – докато говори с него, тя нито за секунда не може да се абстрахира от осезаемото присъствие на Шели в ума ѝ и в сърцето ѝ, усещане по-силно от реалността (Shelley 1987: 440).

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Байрон 2020: Байрон, Дж. Г. *Манфред*. Прев. Александър Шурбанов. Пловдив: Жанет 45, 2020. [Byron 2020: Byron, G. G. Manfred. Prev. Aleksandar Shurbanov. Plovdiv: Zhanet 45, 2020.]

Чосър 1980: Чосър, Джефри. *Кентърбърийски разкази*. Прев. Александър Шурбанов. София: Народна култура, 1980. [Chaucer 1980: Chaucer, G. Kentarbariyski razkazi. Prev. Aleksandar Shurbanov. Sofia: Narodna kultura, 1980.]

Шели 2022: Шели, Мери. *Последният човек*. Прев. Гергана Ранчева. София: Изток-Запад, 2022. [Shelley 2022: Shelley, Mary. Posledniyat chovek. Prev. Gergana Rancheva. Sofia: Iztok-Zapad, 2022.]

Bennett 1980: Bennett, Betty. (Ed.) *The Letters of Mary Wollstonecraft Shelley*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1980.

Cochran 2012: Cochran, Peter. (Ed.) *BYRON'S CORRESPONDENCE AND JOURNALS 07: FROM SWITZERLAND, APRIL – OCTOBER 1816*. Updated 2012. <https://petercochran.wordpress.com/wp-content/uploads/2009/02/07-switzerland-18166.pdf>

- Cochran 2010: Cochran, Peter. (Ed.) *BYRON'S CORRESPONDENCE AND JOURNALS 09: FROM VENICE, NOVEMBER 1816 – DECEMBER 1817*. Updated November 2010. <https://petercochran.wordpress.com/wp-content/uploads/2009/02/09-venice-1816-18174.pdf>
- Cochran 2012: Cochran, Peter. (Ed.) *BYRON'S CORRESPONDENCE AND JOURNALS 10: FROM VENICE, JANUARY 1818 – JUNE 1819*. Updated June 2012. <https://petercochran.wordpress.com/wp-content/uploads/2009/02/10-venice-1818-18196.pdf>
- Cochran 2012: Cochran, Peter. (Ed.) *BYRON'S CORRESPONDENCE AND JOURNALS 15: FROM GENOA, OCTOBER 1822 – JULY 1823*. Updated June 2012. <https://petercochran.wordpress.com/wp-content/uploads/2009/02/15-venice-1822-182312.pdf>
- Feldman 1980: Feldman, Paula R. "Mary Shelley and the Genesis of Moore's Life of Byron." *Studies in English Literature, 1500-1900*, vol. 20, no. 4, 1980, pp. 611–620. *JSTOR*, <https://doi.org/10.2307/450373>. Accessed 4 Feb. 2025.
- Gordon 2016: Gordon, Charlotte. *Romantic Outlaws: the Extraordinary Lives of Mary Wollstonecraft and Mary Shelley*. London: Windmill Books, 2016.
- Holmes 1975: Holmes, Richard. *Shelley: the Pursuit*. New York: Dutton and Co., 1975.
- Lovell 1953: Lovell, Ernest J. "Byron and Mary Shelley." *Keats-Shelley Journal*, vol. 2, 1953, pp. 35–49. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/30212479>. Accessed 29 Jan. 2025.
- MacCarthy 2002: MacCarthy, Fiona. *Byron: life and legend*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002.
- Moore 1833: Moore, Thomas. *Letters and Journals of Lord Byron with Notices of His Life*. Vol 2. London: John Murray, 1833.
- Moore 1854: Moore, Thomas. *Life of Byron: with his Letters and Journals*. Vols. 1-6. London: John Murray, 1854.
- Sampson 2018: Sampson, Fiona. *Mary Shelley: The Girl Who Wrote Frankenstein*. London: Profile Books, 2018.
- Shelley 1987: Shelley, Mary. *The Journals of Mary Shelley 1814-1844*. Eds. Paula Feldman and Diana Scott-Kilvert. Vols. 1&2. Oxford: Clarendon Press, 1987.
- St Clair 1989: St Clair, William. *The Godwins and the Shelleys: The Biography of a Family*. London: Faber & Faber, 1989.
- Varinelli 2024: Varinelli, V. New Perspectives on Byron and Godwin: The View from the Archives. *The Keats-Shelley Review*, 38(1), January 2024, 34–43. <https://doi.org/10.1080/09524142.2024.2364539>